

“Belirtilen konu ile ilgili olarak, mahkememizce, somut norm denetimi yolu ile itiraz başvurusuna konu edilen kanun hükmünün, Anayasanın 13., 35. ve 36. maddelerine uygun düşmediği mülahaza edilmiştir. Aykırılık başvurusunun esbabı mucibesinin izah olunmasından evvel, belirtilen Anayasa maddelerine yer vermekte fayda olacaktır.

II. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması

Madde 13 – Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlandırılabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

XII. Mülkiyet hakkı

Madde 35 – Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlandırılabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.

A. Hak arama hürriyeti

Madde 36 – Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

İtiraz başvurusunun konusu olan kanun hükmünün, Anayasanın, belirtilen maddelerindeki birtakım kurallar, temel hak ve hürriyetler ile bu hakların amaç, kapsam ve sınırlarının bir arada değerlendirilmesi neticesinde, kanun hükmünün, ilk ve hususi olarak, Anayasanın mülkiyet hakkı başlıklı maddesine açıkça ve doğrudan aykırı olduğu, belirtilen diğer maddeye ise dolaylı ve bağlantılı olarak aykırı olduğu değerlendirilmiştir. Öyleyse, ilk olarak 35. madde çerçevesinde izahatlar yapılmalıdır.

Kanun hükmünün 35. maddeye neden aykırı olduğunu anlayabilmek ve anlatabilmek için evvela hukuk davalarında neden harç alınması gerektiği ve bu harcın nasıl, ne şekilde, ne miktarda ve hangi merci tarafından, ne zaman alındığına ve iadesine dair kurallara gerektiğinde misal de verilerek değinmek lazım gelir.

Bilindiği üzere, Devletin en temel fonksiyonlarından biri de yargı fonksiyonudur. Yargı fonksiyonu ile, adalet dağıtımının ise bir kamu hizmeti olduğunda kuşku bulunmamaktadır. Devlet, bu kamu hizmetini gereği gibi ifâ edebilmek ve yargı organlarını işler bir şekilde hak arayanların hizmetinde tutabilmek için bazı giderler yapmaktadır. Adalet dağıtım işi de Devlet tarafından kural olarak karşılıksız olarak yapılmasına rağmen; Devletin yargı organları da sonuç da fertlerin özel hukuka dair çıkarları hakkında karar vereceğine göre, bu amaçla yapılan giderlerin tamamı olmasa bile, hiç değilse bir kısmının hak aramak için Devlet organlarına başvuranlardan alınması, sosyal hukuk devleti ilkesiyle bir tezat teşkil etmeyecektir. Kişilerin kendiliğinden hak almaları kural olarak yasak ve suç olduğuna göre, hakların Devlet organları aracılığıyla korunması ve teslim edilmesinde, içtimai barış ve istikrarın korunması bağlamında, bir kamu yararının olduğu da bir gerçektir. Dolayısıyla yargılama giderleri, yargılama faaliyetinin tam anlamıyla bir bedel değil, esasında bir katılım payından öteye gitmemektedir. Diğer bir ifade ile mahkemelerin yürüttükleri yargısal faaliyet ve işlemlerin karşılıksız ve parasız olmadığı söylenebilir. Devletin, mahkemelerin sunduğu yargı hizmetine karşılık olmak üzere aldığı paranın harç olarak tanımlanması mümkündür.

Kanun koyucu yargı hizmetlerinin görülmesi ve devamı için başvurma harcı, peşin harç, keşif harcı gibi birtakım harçların tahsilini öngörmüştür. Harçların türleri, konuları, miktarları, kapsamı, tahsil usulü gibi konular 17 Temmuz 1964 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda düzenlenmiştir. Hukuk davalarında tahsili lazım gelen harçlar da bu kanunda detaylı şekilde yer almaktadır. Belirtilmelidir ki, harçtan muafiyet gibi bir durum yok ise neredeyse her hukuk davasında maktu oranda başvurma harcı alınmaktadır. Bundan ayrı olarak nispi harca tabi olan davalarda ise dava değeri üzerinden belli bir oranda peşin harç dava açıldığı sırada, kalanı ise nihai karar ile tahsil edilmektedir.

El atmanın önlenmesi davaları, bireyin mülkiyet hakkının ihlali karşısında başvurduğu temel bir hukuk yoludur. Ancak mevcut harç düzenlemesi, bu tür davaların açılmasını yüksek miktarda mali yükümlülüğe tabi tutmakta ve mülkiyet hakkının korunmasını fiilen engellemektedir. Kişinin kendi mülküne yönelik hukuka aykırı müdahaleyi bertaraf edebilmesi için ciddi bir ekonomik bedel ödemesi gerektiği bir sistem, mülkiyetin yalnızca soyut bir hak olarak varlığını sürdürebildiği, ancak pratikte işlevsiz kaldığı bir yapıya dönüşmektedir. Bu durum, Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının etkin korunması yükümlülüğüyle bağdaşmamaktadır.

Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı, yalnızca teorik bir hak değil, aynı zamanda fiilen erişilebilir ve ekonomik engellerden arındırılmış bir yargı sistemini gerektirir. Kendi mülkiyetini korumak isteyen bir bireyin, yüksek oranlı karar ve ilam harcı nedeniyle dava açma hakkından cayması, bu hakkın pratikte kullanılamaz hâle geldiğini göstermektedir. Yargı yoluna başvurma hakkının bu denli maliyetli hâle getirilmesi, Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi bakımından da ciddi bir sorun teşkil etmekte; temel hakların özüne dokunan bir sınırlandırma niteliği taşımaktadır.

Yargı, temel bir kamu hizmetidir ve bu hizmete erişim, mali güce bağlı kılınamaz. Karar ve ilam harcının, taşınmazın değeri üzerinden orantısız şekilde hesaplanması, dava konusu ile güdülen kamu yararı arasında makul bir denge kurulamadığını göstermektedir. Harç, Devletin sunduğu hizmetin karşılığı olsa dahi, bu karşılık bireyin hakkını arama iradesini ortadan kaldıracak düzeyde olduğunda, kamu hizmetinin niteliği ve anayasal temeli sorgulanabilir hâle gelir. Bu bağlamda, mevcut düzenleme birey-devlet ilişkisi bakımından adil olmayan bir yük dağılımına yol açmaktadır.

Yargıya erişim hakkı ve mülkiyetin korunması gibi temel haklar, yalnızca Anayasa'da yer almakla değil, aynı zamanda bu hakların kullanılabilirliğini sağlayacak kurumsal ve mali koşullarla da güvence altına alınmalıdır. Karar ve ilam harcı uygulaması, özellikle taşınmaz hukukuna ilişkin davalarda, hak arama özgürlüğünü ekonomik bir ayrıcalığa dönüştürmektedir. Bu çerçevede, mülkiyetin korunması yönündeki anayasal güvencelerin, şeklen varlığını sürdürmesine rağmen fiilen işlevsizleştiği bir hukuk düzeni ortaya çıkmaktadır.

Örneğin, 50 milyon TL değerindeki bir taşınmaz ile ilgili açılan bir davada, Harçlar Kanunu uyarınca karar ve ilam harcının dörtte biri dava açılırken davacı tarafından peşin olarak ödenmektedir. Bir taşınmaza, haksız olarak el atan bir kimsenin, o taşınmazda uzaklaştırılması için, mülkiyet hakkı sahibine, oldukça külfet olacak biçimde harç yatırılması hak arama hürriyeti önünde ciddi bir engel olarak durmaktadır.

Bunun yanında, dava sürecinin sonunda, mahkeme, yargılama giderlerinin tamamını veya bir kısmını davalıdan tahsiline hükmetmektedir. Bu usul, yargılamanın ekonomik yükünün taraflar arasında adil şekilde paylaşılmasını ve haklı tarafın bu giderleri geri almasını

amaçlamaktadır. Ancak davalının malvarlığının bulunmaması veya dava konusu olan yüksek değer karşısında yetersiz kalması durumunda, mahkemenin davalıdan tahsil ettiği yargılama giderlerinin fiilen tahsili mümkün olmayacaktır. Bu durumda, davacı, kendi hakkını korumak için peşin ödediği yüksek harcı geri alma imkânından mahrum kalacak, harç yükü tamamen davacının üzerinde kalacaktır.

Bu durum, mülkiyet hakkının etkin korunması açısından ciddi bir problem teşkil etmektedir. Çünkü davacı, hakkını yargı önünde korumaya çalışırken, yüksek harçlar sebebiyle ekonomik olarak zarar görmekte; ayrıca dava sonunda yargılama giderlerini karşı taraftan tahsil edememesi halinde, bu zarar artmaktadır. Böylece, yargıya erişim hakkı ve mülkiyet hakkı, ekonomik engellerle sınırlanmakta, hak arama özgürlüğü fiilen kısıtlanmaktadır.

Sonuç olarak, bilhassa yüksek değerli taşınmazlarla ilgili davalarda, davalının malvarlığı durumuna göre yargılama giderlerinin tahsili sistemi, mülkiyet hakkının korunmasını zorlaştıran ve Anayasa'nın 13., 35. ve 36. maddelerinde öngörülen temel hakların etkin kullanımına engel teşkil eden bir mekanizma haline gelmektedir.

Mevzuat uyarınca, karar ve ilam harcının dörtte biri dava açılırken davacı tarafından peşin tahsil edilmekte; kalan üçte üçlük kısmı ise mahkemenin vergi dairesine yazı yazmasıyla davalıdan tahsil edilmek üzere işlem başlatılmaktadır. Bu sistem, yargı giderlerinin adil ve dengeli bir şekilde taraflar arasında paylaştırılmasını amaçlamakla birlikte, özellikle yüksek değerli davalarda önemli sorunlara yol açmaktadır.

Özellikle davalının malvarlığı bulunmadığı veya yetersiz olduğu hallerde, vergi dairesinin söz konusu harcı tahsil etmesi mümkün olmamakta; dolayısıyla Devlet, dava sonucunda tahsil edilmesi gereken yüksek miktardaki harç tutarını tahsil edememektedir. Bu durum, sadece davacı açısından değil, Devlet açısından da ciddi bir ekonomik mağduriyete yol açmaktadır. Dolayısıyla, karar ve ilam harcının kalan kısmının tahsil edilmesindeki bu fiili imkânsızlık, Devletin yargı harçlarından beklenen gelirlerin elde edilmesini engellemekte ve kamu kaynaklarının etkin kullanılmasını zedelemektedir. Bu durum, harç sisteminin hem hak arama özgürlüğü hem de devletin mali çıkarları açısından sürdürülebilirliğini sorgulatmaktadır.

Tekrar ifade etmek gerekir ise, davacı malik, taşınmazına haksız el atılması halinde hakkını korumak amacıyla dava açarken, karar ve ilam harcının dörtte birini peşin olarak yatırmak zorundadır. Davacı malik, sadece dava açmak için ödemekle yükümlü olduğu 1/4'lük harcı değil, dava sürecinde ortaya çıkan yargılama giderlerinin önemli bir kısmını da fiilen karşılamak zorunda kalmaktadır. Bu durum, mülkiyet hakkının etkin korunmasını engellemekte, hakkını arayan gerçek mağdurun maddi açıdan ikinci kez mağduriyet yaşamasına yol açmaktadır. Malik, hem haksız müdahaleye maruz kalmakta hem de yargı sisteminin getirdiği mali yük sebebiyle hak arama özgürlüğü alanında dezavantajlı duruma düşmektedir.

Taşınmaz maliki açısından hayati öneme sahip olan el atmanın önlenmesi davalarında, mevcut nispi harç oranları, mülkiyet hakkının korunması ve yargıya erişim açısından ciddi engeller teşkil etmektedir. Yüksek nispi harçlar, dava açma maliyetini önemli ölçüde artırarak, hakkını arayan maliki ekonomik açıdan zor durumda bırakmakta ve hak arama özgürlüğünün özünü zedelemektedir.

Bu bağlamda, karar ve ilam harcının maktu bir ücrete dönüştürülmesi veya mevcut nispi oranların 68,31 sayılı tarifedeki oranlardan daha düşük, makul bir seviyeye indirilmesi, mülkiyet hakkının etkin korunması için elzemdır. Maktu harç uygulaması, hak sahiplerinin

yargıya erişimini kolaylaştıracak, ekonomik güçlüklerden kaynaklanan engelleri ortadan kaldıracak ve böylece adil yargılanma hakkının gereği olarak yargının erişilebilirliğini artıracaktır. Ayrıca, uluslararası hukuk ve bazı gelişmiş hukuk sistemlerinde, temel hakların korunmasına ilişkin davalarda nispi harç oranlarının maktuya çevrilmesi veya harç istisnalarının uygulanması yoluna gidilmekte olup, bu yaklaşım Anayasa'nın ölçülülük ve hakkaniyet ilkeleriyle de uyumludur.

Sonuç olarak, taşınmaz maliklerinin mülkiyet hakkını koruyabilmesi için yargı önündeki ekonomik yükün hafifletilmesi ve karar ile ilam harcının maktu seviyede belirlenmesi, hem bireylerin hakkını arama özgürlüğü hem de adalet sisteminin etkin işleyişi açısından zaruridir.

Son olarak ifade edilmelidir ki, Anayasa'nın 13. maddesinde; temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Buna göre, Anayasa'nın 13. maddesi hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceğini temel bir kural olarak benimsemiştir. Bu çerçevede, Anayasa'nın temel hak ve hürriyetler kısmında düzenlenen mülkiyet hakkına yapılan sınırlamaların Anayasa hükümlerine uygun, ölçülü ve orantılı olması gerekmektedir.

Açıklanan hususlar bağlamında, başvuruya konu kanun hükmünün, Anayasa'nın 13., 35. ve 36. maddelerine açıkça aykırı olduğu yargısına varılmış ve bu şekilde, itiraz başvurusu gerekçelendirilmiştir.

ARA KARAR: (Gerekçeleri Yukarıda Açıklandığı Üzere;)

1- Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca, Harçlar Kanunu'nun (1) Sayılı Tarifesinin III-Karar ve İlam Harcı, Nispi harç: a) Konusu belli bir değerle ilgili bulunan davalarda esas hakkında karar verilmesi halinde hüküm altına alınan anlaşmazlık konusu değer üzerinden, şeklindeki hükmünün, el atmanın önlenmesi davaları yönünden, Anayasanın 13., 35. ve 35. maddelerine aykırı olması sebebiyle, somut norm denetimi yolu ile iptali için Anayasa Mahkemesi'ne müracaatta BULUNULMASINA,

2- Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 46. maddesi uyarınca, başvuru kararına ilişkin 09.07.2025 tarihli tutanağın onaylı örneği, dava dilekçesi, cevap dilekçesi, kurumlardan gelen yazı cevapları, keşif tutanağı, bilirkişi raporları, tarafların diğer dilekçelerinin onaylı örnekleri ile dosyaya sunulan diğer belgelerin tarih sırasına göre başlıklar hâlinde sıralandığı dizi pusulası halinde Anayasa Mahkemesi'ne üst yazı ile GÖNDERİLMESİNE,

Dair; karar verilmiştir.”